

Çekişmeli Temas Pedagojisi: Saraçhane Protestolarında Gençlerin Siyasal Öğrenme Deneyimi

Nihan Soycan¹

Bu yazı, 19 Mart 2025'te Cumhurbaşkanı adayı ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun gözaltına alınması ile gerçekleşen ve İstanbul Saraçhane merkezli olsa da Ankara ve İzmir gibi büyükşehirler başta olmak üzere Türkiye'de pek çok kente yayılarak kitlesellenen protesto dalgalarının başlıca dinamiklerinden biri olan gençlik hareketini² ele almaktadır. Protesto, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin polis barikatlarını aşmasıyla sokak hareketliliğine dönüştü. Gençler meydanlarda, kampüslerde ve liselerde eylemlilik içinde oldular; bu eylemlere yönelik uygulanan polis şiddeti de medyaya yansıdı.

Saraçhane protestoları görünürde seçim tartışmalarıyla tetiklenmişti. Oysa Türkiye uzun süredir neoliberal politikaların siyasal temsil olanaklarını daralttığı, Gezi ve Olağanüstü Hal sonrası muhalif sokak kapasitesinin sınırlandığı, 2018 sonrası ekonomik krizlerin ise toplumsal öfkeyi artırdığı bir siyasal kriz döneminden geçmektedir (Akçay, 2021; Altınörs & Akçay, 2022; Arslanalp & Erkmen, 2025; Bekmen, 2024; Dönmez, 2020). Bu iklimden en çok etkilenen toplumsal kesimlerden biri ise gençlerdir. Nüfusun yaklaşık altıda birini gençlerin oluşturduğu Türkiye, OECD ülkeleri içinde en yüksek NEET (Not in Education, Employment, or Training, Ne Evde, Ne İşte) oranına sahiptir (Özdemir vd., 2024, s.1). İşsizlik, gelecek belirsizliği ve eğitim eşitsizlikleri gençlerin gündelik ve siyasal yaşamını kuşatırken, “apolitik” olarak etiketlenen Z Kuşağı, Saraçhane

¹nihansoycan@gmail.com

²Bu metinde geçen gençlik, kuşak ve gençlik hareketi gibi kavramlar, çeşitli yaklaşımlara göre farklı tanımlanabilir. Ben bu metinde “gençlik hareketi” kavramından, genç grupların protesto eylemleri gibi toplumsal hareket anlarına katılımını kastediyorum. Aslında dikkate almadığım X/Y/Z tipi kuşak ayrımları, yaygın tabir olduğundan kullanıldı. Çalışmamın örnekleminde ölçüt aldığım yaş aralığı ise gençlik tanımı getirmez; çalışmaya uygunluk gözetilerek belirlenmiştir. Medyascope'un “Şehir Hepimizin: Gençlik ve Siyasal Katılım” başlıklı programında Demet Lüküslü ve Emre Erdoğan, bu gibi kavramsal tartışmalara değinmekte. İlgililer için: <https://www.youtube.com/watch?v=wZORu70q70M&t=1355s>

merkezli eylemliliklere kitlesel katılımlarıyla bu yargıyı boşa çıkarmıştır. Bu süreçte eyleme geçen genç grupların siyasal kavrayış ve kimlik inşa süreçlerini incelemek, genç grupların siyasetle kurdukları ilişkileri anlamak açısından önemlidir.

Aslında apolitiklik yalnızca Z kuşağına değil, 1980 sonrası tüm gençlere atfedilen bir özellik olmuştur. Oysa yaşanan yapısal sorunlar, gençler açısından kayıtsızlık kadar tepkiselliği de besleyen bir siyasal hareketlilik üretmektedir (Lüküslü, 2015). Gençler siyasete katılımlarını değiştirmekte; geleneksel kurumsal siyaset katılımları yerine sosyal medya ve parçalı sokak hareketliliği gibi alternatif yolları tercih etmektedir (Akman, 2021; Bayhan, 2013). Lüküslü (2015), apolitiklik etiketine rağmen gençlerin siyasal tutum aldığını; ancak siyaseti kirli, katı ve bireyselliğe izin vermeyen bir alan olarak gördükleri için bu tutumların kurumsal siyasetle buluşamadığını belirtir. Akman (2021) ise oy verme ve dijital aktivizm üzerinden katılımın sürdüğünü, gençlerin siyasete katılım biçimlerini yeniden tanımladığını vurgular. Bu bağlamda gençlerin siyasallaşmış tepkileri, istihdam ve barınma gibi temel ihtiyaçlardan kimlik ve değer tanınmasına kadar uzanmakta; yeni toplumsal hareketler bu taleplerin görünür alanı haline gelmektedir (Yentürk vd., 2018).

Bu çalışma, Saraçhane protestoları sırasında ve sonrasında gençlerin taleplerini, katılım biçimlerini ve kimlik inşa süreçlerini gençlik çalışmaları, toplumsal hareket teorileri ve sosyal öğrenme yaklaşımlarının kesişiminde ele almaktadır. Bir ön araştırma niteliğinde olan bu çalışma ilk olarak Türk Sosyal Bilimler Derneği 18. Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Bu yazıda ise özellikle gençlerin protesto alanına yansıyan çoklu kimliklerini, siyasal ve sosyal öğrenme ortamında nasıl dönüştürdüklerine odaklanacağım. Saraçhane protestolarını siyasal farkındalık, aidiyet ve özgürleşme deneyimlerini içeren pedagojik bir alan olarak değerlendiriyorum. Bu doğrultuda önce eleştirel pedagojik sosyal öğrenme kuramlarını kısaca özetleyecek, ardından yöntem ve bulgulara yer vereceğim.

Kolektif Eylem İçinde Öğrenme ve Özgürleşme

Kapitalizme içkin ekonomik, politik ve kültürel hâkimiyet düzeni aynı zamanda kesintisiz bir itiraz sürecini de üretir. Öğrenmenin yalnızca okul benzeri kurumsal yapılarda gerçekleştiği düşünülse de gündelik yaşam, sorun ve baskılarla mücadele ederek anlam kurmayı ve çözüm üretmeyi gerektirir. Dolayısıyla öğrenme, bu alanlarda da mümkündür. İş yerleri, aileler, topluluklar ve toplumsal hareketler bu açıdan resmî olmayan ama etkili öğrenme sahalarıdır. Örneğin feminist örgütlenmeler, eleştirel hukuk yaklaşımları ve eşitlik/sosyal adalet söylemleri üzerinden karşıtlıklar kurarak ve siyasal eylemler örgütleyerek öznel dönüşümlere alan açar; böylece cinsiyet temelli keşif, öğrenme ve özgürleşme süreçlerini mümkün kılar (Foley, 1999).

Bu farklı öğrenme alanları, yalnızca bilgi edinerek gerçekleşen kişisel dönüşümleri değil, aynı zamanda iktidar ilişkilerinin yeniden üretilmesini ya da sorgulanmasını da içerir. Bu nedenle Griff Foley (1999) ister zorla, ister rıza ile kurulsun, hegemonyanın her durumda bir eğitimsel ilişki içerdiğini; karşı-hegemonik mücadelenin de aynı diyalektik sürecin öğrenme boyutunu oluşturduğunu belirtir. Hegemonyayı fark edip sorgulamak ve özgürleştirici olanaklar yaratmak yeni bir siyasal öznelliğin başlangıcıdır. Bu süreçte dogmatlaştırılmış bilgi çözülür, karşıt bilgi üretilir ve yeni kimlikler inşa edilir. Statükocu düşünme yeniden üretilebilirken, onu besleyen koşullar aynı zamanda karşıt bakış açılarını da doğurur. Özgürleşmenin merkezinde “öğretileni çözme” (unlearning) ve özgürleştirici söylemlerin içselleştirilmesi vardır. Bu söylemler tartışma, strateji ve eylemle buluştuğunda, hegemonik düzenin tâbi kıldığı kesimler kolektifleşerek ortak sorunlarına ortak çözümler geliştirebilir. Bu nedenle protesto alanları, biçimsel olarak öyle görünmese de yoğun pedagojik unsurlar barındırır.

Eleştirel pedagojik açıdan sosyal öğrenmenin Türkiye’nin yakın dönem protestolarında çeşitli yansımaları olmuştur. Kadınların yoğun katıldığı Kaz Dağları çevre hareketi bunun bir örneğidir. Eğitim olanaklarının sınırlı olduğu bir bölgede yaşayan mavi yakalı kadınlar, madencilik sağlığı ve çevreye zararlarını köylülerden öğrenmiş; mücadele içinde dayanışma yoluyla kaygılarını aşabileceklerini deneyimlemişlerdir. Aynı zamanda topluluklarında daha görünür hale gelmiş, yapısal eşitsizlikleri aşarak özgürleşme deneyimi kazanmışlardır (Seçkin, 2016). Benzer biçimde, siyasal iktidarın neoliberal kentleşme politikalarına bir başkaldırı olarak tanımlanan ve eğitilmiş işçilerin yoğun katılımıyla gerçekleşen Gezi ayaklanması da güçlü bir öğrenme ortamı olmuştur. Gezi’de başkasına ve topluluğa özen gösterme, paylaşımcılık, dayanışma ve aktif yurttaşlık gibi etik kodlar yaygınlaşmış; daha önce rakip görülen sosyal ve kültürel kesimler birlik duygusunu açığa vurmuştur (Arıkan, 2015).

Bu bakış açısıyla gençlik hareketleri, gençlerin yalnızca siyasal taleplerini dile getirdikleri değil, aynı zamanda kolektif özneye dönüştükleri öğrenme deneyim alanlarıdır. Kapitalist kriz dönemlerinde gençler tepki göstermenin ötesinde değer ve anlam üretir, düşünme biçimlerini dönüştürür ve yeni kolektif davranışlar geliştirir. Böylece siyaset, bu kez kendi adlarına kurulan pedagojik bir sürece dönüşür. Neoliberal bağlamda bireysellik yerine ortaklaşma, rekabet yerine birlikte öğrenerek güçlenme öne çıkar ve muhalif siyaset, alternatif etik kodların tartışıldığı bir pedagojik alan haline gelir. Gençlik hareketleri bu nedenle eleştirel pedagojik yaklaşımlar açısından da incelenebilir.

Bu çalışmada, gençlerin yaşamlarını ve siyasal katılımlarını sınırlayan koşulları dikkate alarak Saraçhane protestolarını, tutarlı bir karşı-hegemonik blok oluşturmayan; ancak farklı, hatta çelişkili anlam dünyaları ve özneleşme biçimlerinin kesiştiği bir siyaset alanı olarak ele alıyorum. Nitekim İstanbul Gençlik Araştırma Merkezi’nin (2025) bulguları, milliyetçiliğin rolü gibi alışıldık

örüntülerin ötesinde bir ideolojik çeşitliliğe ve gençler arasında laik-liberal bir uzlaşının belirsizleşmesine işaret ediyor. Bu çeşitlilik, gençlerin siyasal kimliklerinin nasıl birleşip ayrıştığını yakından inceleme ihtiyacını ortaya koymakta, bu çoklu kimlik alanının nasıl bir pedagojik süreç dönüşüğünü anlama ihtiyacı doğurmaktadır.

Yöntem

Henüz ön araştırma aşamasında olan bu çalışma, 2025 Saraçhane protestolarına Ankara’da katılan gençlerin deneyimlerine odaklanıyor. Ankara’yı seçmemin nedeni, İstanbul’daki merkezî protestoların dışında, farklı sosyo-politik bağlamlarda gençlerin nasıl tepki verdiğini görmektir. Güven ilişkisini güçlendirebilecek, aynı zamanda gençlere de protestolara dair kendi anlatılarını özgürce paylaşabilme imkânı tanıyacak tekniklere yönelmek önemliydi. Bu nedenle, mevcut sosyal ağlardan yola çıkarak yeni katılımcılara ulaştığım kartopu örnekleme yöntemini kullandım. Çalışma, farklı siyasal görüşlerden, bireysel ya da kolektif olarak Saraçhane protestolarına katılmış, 18 - 30 yaş aralığındaki gençlerin gönüllü katılımıyla gerçekleşti.

Katılımcılarla yaklaşık 1 saat süren mülakatlar yürüttüm. Yönelttiğim sorular motivasyonlar, katılım ve kimlik, talepler, stratejiler, deneyimler, öğrenme, özgürleşme, geleceğe dair tahayyüllere odaklandı. Bu yapı hem protestoların gündelik akışını hem de gençlerin kendi özneleşme öykülerini görünür kıldı. Etik ilkeler açısından, görüşmelerin anonim yürütülmesine, güvenli ortamların sağlanmasına ve katılımcıların rızasına öncelik verdim. Bu metin boyunca katılımcıları tanımlamak için müstear isimler kullanılmıştır. Ağır baskıya maruz kalmış gençlerle iletişim kurmaktan özellikle kaçındım. Ayrıca araştırmacı olarak kendi konumumu ve önyargılarımı süreç boyunca yansıtıcı notlarla kayıt altına aldım. Görüşmeleri tematik analiz yöntemi ile bilgisayar temelli nitel veri analiz programlarını kullanarak (MaxQDa) inceledim. Bu süreçte hem literatürden hareketle veriye yaklaşılarak tümdengelimsel yöntemle, hem de eş zamanlı olarak verinin kendisinden özgün notlar çıkararak tümevarımsal yöntemle kod ve temalar oluşturdum. Bu temalardan süzülen ön bulguları aşağıda özetliyorum.

Toplumsalın Dönüşümü ve Mücadelenin Karmaşıklığı

Çalışmanın ilk bulguları, gençlerin otoriter hükümet politikalarına, baskıcı ideolojilere ve gelecek belirsizliğine tepki olarak sokağa çıktıklarını göstermektedir. Sokak siyaseti, katılımcılar için çoğu zaman somut taleplerden çok bir “varoluş sergileme arzusu”na dönüşmüş; pasiflikten aktifliğe geçerek kolektif karşı mücadele için potansiyel yaratmıştır. Siyaset Bilimi öğrencisi Ahmet, “iktidarın her şeyi yapabilecek güçte olduğunu düşünmesini” istememiştir. Diyarbakır doğumlu Kürt bir kafe-bar emekçisi olan Civan, İmamoglu’nun “gayet hukuksuz bir şekilde gözaltına alınması”yla hukuksuzluğun

artık yalnızca geleneksel olarak ezilen gruplar için değil, herkes için görünür hale geldiğini söylemiştir.

Bu dinamikte, özne olarak var olma arzusunun yanı sıra gençlerin preker yaşam koşulları ve kurumsal siyasetle karmaşık ilişkileri de görünür olur. Gazeteci olmayı beklerken uzun süre işsiz kalan ve sonunda reklam sektöründe çalışan evli katılımcı Dilek, sosyalist geçmişine rağmen kendisini herhangi bir siyasi oluşumla tanımlayamadığını belirtmiştir. Uzun süredir umutsuz ve beklentisiz olduğunu, “boş yere uğraştık” diye düşündüğünü, işyerinde siyasi paylaşımlarının sınırlı kaldığını ifade etmiştir. Eşiyle birlikte eylemlere katılımını ise “yalnız olmayı reddediyordum” sözleriyle açıklamıştır.

Gençlerin siyasal var olma hakkını öncelikle kendilerine tanıdıkları bu an, katılımcılara göre tutarlı ve homojen bir karşıt toplumsal blok üretmemiştir. Bunun yerine, gençler preker yaşam koşulları ve otoriter atmosferin mağduriyetinde buluşmuş; ancak ortak hedef geliştiremeyip farklı kimlik ve taleplerin bir arada devindiği parçalı bir alan yaratmıştır. Örneğin Ahmet, kurumsal yapılar ve temsiller bulunmasına rağmen herhangi bir strateji oluşturulmadığını belirtmiştir: “Bir program oluşturulmamıştı hiçbirisinin tarafından.”

Katılımcıların ortak vurgusu, strateji ve söylem geliştirmeyi engelleyen çoklu siyasi öznelliklerdir. Feminist ve hayvan hakları aktivisti Ezgi, farklı kitlelerin bir araya gelmesini “bu ülkede yaşamının çok zor olmasına” bağlamış; gençlerin yoksullaşma ve baskı altında ortak bir tepkisellikle birleştiğini belirtmiştir. Biyoloji lisansüstü öğrencisi Beyza ise kampüste “yeni sağ ve Kemalist eğilimlerin katılımıyla ortamın değiştiğini” hissettiğini, kent merkezindeki protestolarda güvensizlik yaşadığını ve bu nedenle daha çok kampüs içi eylemleri tercih ettiğini söylemiştir. Ona göre bu dinamik içinde “daha politik, kararlı bir çizgiye yönelmek çok zor”dur. Protesto alanındaki ideolojik çeşitlilikten doğan güvensizlik tüm katılımcılarca dile getirilmiştir: Beyza milliyetçilerin varlığını; Civan ırkçı sloganları; Ezgi ve Dilek kadın olmalarını; Gençlik Kolları yöneticisi Ferit ise milliyetçi ve sosyalist gruplar arasındaki gerilimi, ortamı polis saldırısına açık hale getirmesi nedeniyle tehdit olarak görmüştür.

Bu deneyimler, egemen söylemin tek ve ortak bir kimlik oluşturmadaki sınırlılığını ortaya koymaktadır. Siyasi kimlik değişken olduğundan, kriz dönemlerinde daha görünür ve dönüşüme açık hale gelir. Saraçhane protestoları, çoklu kimliklerin bir arada bulunduğu parçalı bir sahne olarak gençlerin hem ayrışmalarını hem de ortaklık kurmakta yaşadıkları zorlukları gösterir. Hegemonya açısından bakıldığında, yaşam koşulları sertleştikçe gençler hızla bu unsurların farkına varıp reddiye geliştirmektedir. Ancak homojen bir yapı ya da ortak programın yokluğu nedeniyle kendiliğinden bir karşı-hegemonya doğmamış; aksine, çelişkili ve birbirini etkisizleştiren özne pozisyonları ortaya çıkmıştır. Nitekim karşı-hegemonik bloğun oluşumu ancak birleştirici ilkeler ve

sınıfsal karakterin varlığı ile mümkün olabilir (Laclau & Mouffe, 2014). Homojen bir karşı bloğun yokluğu, çoklu kimlikleri açığa çıkararak politik öğrenmeyi daha karmaşık bir süreç haline getirmektedir.

Ayrım ve Birleşme Örüntüleri

Toplumsal hareket anlarını durağan aktör modellerinin ötesine geçerek, kolektif taleplerin kamusal ve parçalı etkileşimler içinde kurulduğu dinamik süreçler olarak ele aldığımızda, Saraçhane’yi siyasi rejimin açıklığı/kapalılığı, siyasi elitler arasındaki hizalanmalar, baskı düzeyi ve muhalif müttefiklerin varlığı ile ilişkilendirmek mümkün. Bu noktada Saraçhane’de gençlik hareketliliği gibi kolektif eylemlerin ve protesto sahasındaki çoklu kimliklerin varlığını aynı zamanda tarihsel/kültürel olarak uzun vadede şekillenen eylem repertuvarları (kullanılan araçlar) üzerinden ele almak da olanak kazanıyor (Tilly ve Tarrow, 2015). Bu çerçeveden Saraçhane’ye bakıldığında, karşı-hegemonik bir blok oluşmaksızın, çoklu kimlikler arasında ayrışmaların tam içinden doğan taktiksel yakınsama örüntüleri görünür hale geliyor: Farklı gruplar, aynı fırsat/tehdit konjonktürü altında, kısa süreli ama etkili birliktelikler üreterek ortak eylemi mümkün kılıyor.

Gençlerin politik çoğulluğu içindeki belirgin ayrımlar protesto alanlarına dair algılarda öne çıkmaktadır. Daha çok sloganlarla şekillendiği katılımcılarca aktarılan eylem repertuvarları, bu çelişkileri görünür kılar: “Mustafa Kemal’in Askerleriyiz”den hemen sonra “ODTÜ faşizme mezar olacak” ya da “Jin, Jiyan, Azadi”ye “yuh” çekilmesi gibi. Bu farklılıklar, bazı katılımcılara göre grupların kendi propagandalarını öne çıkardığını ve faşizan ya da ırkçı sloganların eylemin amacını saptırdığını göstermektedir. Civan, alanın “rastgele toplanan” bir kalabalık gibi olduğunu, ortamın bir “konser” havasına büründüğünü söylemiş; sol örgütlerin ise eylemleri büyütme yerine dar grupçu kalmasını eleştirmiştir. Bazı katılımcılar, birçok kişinin yalnızca meraktan geldiğini ve bunun ortak politik tutumu bulanıklaştırdığını belirtmiştir. Bu ayrımlar, karşıt görülen siyasi tablonun eylem alanında ortaklık yaratma kapasitesini sınırlamaktadır.

Öte yandan Saraçhane protestoları, ayrımları belirginleştirmesine rağmen gençleri yakınlaştıran etkenler de barındırmıştır: Hukuksuzluğa tepki, gelecek kaygısı, ekonomik sorunlar, polis şiddeti, kolektif güç arayışı ve taktiksel yenilik ihtiyacı bu etkenler arasında sayılabilir. Katılımcıların tümü, eylemlerin seçme-seçilme hakkının engellenmesi gibi temel bir hukuksuzluğa karşı geliştiğini ve bunun “ideolojik görüşten bağımsız olarak ses çıkarmayı” gerekli kıldığını vurgulamıştır. Ahmet, Ferit ve Dilek, gelecek kaygısı ve ekonomik zorlukların birleşmeyi kolaylaştırdığını belirtmiştir. Beyza ise seçme seçilme hakkının engellenmesini “ihtiyaçlar piramidinin temelinde bir yere müdahale” olarak tanımlamıştır.

Polis şiddeti sırasında ilk yardım veya gözaltına alınanları koruma gibi refleksif birleşme anları da yaşanmıştır. Kalabalığın yarattığı güç, gençlerin hem katılımını artırmış hem de kendilerine benzemeyenlerle buluşmasını teşvik etmiştir (“güçlü bir şey görmek”, “biz de buradayız demek”, “ölü toprağı kalktı” gibi). Örgütlü geçmişine rağmen siyasetten hayal kırıklığı yaşayan Dilek, geleneksel kurumlar olmadan da insanların bir araya gelebildiğini görmeyi heyecan verici bulmuştur. Ayrıca barikat kurma, ateş yakma, ses bombası hazırlama gibi taktiksel çeşitlilikler, çelişkiler içinde ortaklaşmanın başka yolları olmuştur.

Saraçhane, farklı ideolojik, etnik, cinsel ve yaş gruplarından gençleri bir araya getiren karmaşık ve çekişmeli bir temas alanı sundu. Buradaki karşılaşmalar, kimi zaman kimliksel çatışma derecesinde gerilimlere sahne olsa da katılımcı alıntıları ile örneklendirdiğim ideolojik, etnik, cinsiyet ve kuşak kimliklerinin sınırlarını esneten ve dönüştüren bir öğrenme sürecini tetikledi. Ben bu süreci, Tilly ve Tarrow’un (2015) çekişmeli siyaset (contentious politics) kavramından esinlenerek, “çekişmeli temas pedagojisi” olarak adlandırıyorum.

Çekişmeli Temas Pedagojisi

Saraçhane protesto alanında gençler, kendilerine benzeyen ya da benzemeyen kimliklerle temas ederek toplumsal konumlarını ve siyasi yaklaşımlarını sorgulayıp dönüştürmüş; kimliksel çekişmelerden beslenen yoğun bir pedagojik süreç deneyimlemişlerdir. Protestoların seyrini zorlaştıran farklılıklardan ve alanın içsel ideolojik ayrımlarından öğrenebilmek ise bir tür “çekişmeli temas pedagojisi” ortaya çıkarmaktadır.

Yani, birbirlerinden düşünce, strateji ve davranış düzeyinde ayrılan grupların protesto alanındaki teması bir kimlik çekişmesi ortamıdır. Ancak bu çekişmeli durumun içinde birbirleri ile temas eden gruplar, aynı zamanda kimliklerinin sınırlarını deneyimlemekte, bu sınırları esnetebilmekte, dönüştürebilmektedirler. Protesto alanının bir öğrenme ortamı haline dönüşümünün temel itici gücü, Saraçhane protestoları özelinde bu çekişmeli temastan ileri gelmektedir.

Katılımcılar açısından ilk pedagojik unsur, toplumdaki eşitsizlikleri fark ederek bunları sorgulamaktır. Ahmet, Kürt grupların sloganlarının dışlanması karşısında “Ben aslında iki tarafta da değilim ama o gerilimden rahatsız oldum” diyerek kendi kimliğini bu çekişme içinde sınamıştır. İrkçi sloganlar nedeniyle güvensizlik yaşayan Civan, etnik ayrımcılığı yeniden deneyimlemiş ve kimlik kaygılarının ötesinde bir adalet arayışına yönelmiştir: “İmamoğlu’nu veya CHP’yi çok sevdiğim için değil, bariz bir hukuksuzluğa karşı çıktığım için katıldım.” Ezgi ise “Kürt olsaydım kendimi tehlikede hissederdim” diyerek, etnik ayrımcılığa karşı etik düzlemde empati göstermiştir.

Ferit, geçmişte sahip olduğunu söylediği “milliyetçi damarı” bir “gelişmemişlik belirtisi” olarak tanımlamış, “devlet yüceliyor ama halk yücelemiyor” sözleriyle eleştirel bir ulusal kimlik geliştirmiştir. Ayrıca milliyetçi grupların şiddetini kınamış ve parti yöneticisinin gençlerin katılımını sınırlandıran konuşmasını “yuhalayarak” kişisel ve kurumsal bağlılıklarını sorgulamıştır. Dolayısıyla siyasal özneleşme, yalnızca kamusal eylemlerle değil, aynı zamanda içsel çelişkilerle yüzleşme ve özgürleştirici seçimler yapma yoluyla da gerçekleşmiştir.

Bir diğer pedagojik süreç, gençlerin siyasi tasavvurlarının dönüşmesi ve kalıcı toplumsal değişim için alternatif yollar aramasıdır. Daha önce hiç protestoya katılmamış Ahmet, bu deneyimle “örgütlü olmanın önemini” kavramış ve “bundan sonra daha aktif katılacağım” diyerek katılım anlayışını değiştirmiştir. Benzer şekilde, Burcu protestoların “çok fazla insanı politikleştirdiğini” vurgulamış, bu dönüşümün yalnızca bireysel değil toplumsal ölçekte de etkili olduğunu belirtmiştir. Civan ise seçme-seçilme hakkına yönelik hukuksuzluğun, kendi grubunun yaşadığı eşitsizlikleri daha geniş kitleler için görünür kıldığını ifade etmiştir.

Dilek, “ülkeden umudunu kesmeyeceksin” diyerek siyasal idealizmini pekiştirmiş, Z kuşağına dair yargılarının da iyimserleştirdiğini dile getirmiştir. Ferit, öğrencisi olmadığı halde destek olmak için gittiği ODTÜ protestolarında gördüğü dayanışma ve örgütlülüğü “büyük bir tecrübe” olarak tanımlamıştır. Beyza ise tek başına gelenlerin yaşadığı zorluğu ve dayanışmanın önemini vurgulamış; gözaltı tehlikesini hiç tanımadığı birinin yardımıyla aşarak bu duyguyu derinden hissetmiş, sonrasında da “ilk yardım müdahalecisi” rolü üstlenmiştir.

Özetle, çoklu kimliklerin hem ayrışıp hem de kesiştiği örüntüler içinde gelişen ve çekişmeli temas pedagojisi olarak adlandırılabilir bu süreç, hegemonik norm ve öğretilerin çözüldüğü, farklılıklardan öğrenmenin imkân bulduğu ve gelecekteki daha etkili protest tutumların sınılandığı geçici alanlar üretmektedir. Böylelikle protesto alanlarının birer öğrenme ortamı işlevi gördüğü ve bu öğrenmenin karşılaşmalar ile çelişkiler üzerinden gerçekleştiği (Foley, 1999) doğrulanmaktadır.

Sonuç Yerine: Eleştirel Pedagoji’den Genç Kolektivizmine Yeniden Bakış

Bu ön çalışmanın bulguları, Saraçhane’yi yalnızca bir itiraz mekânı değil, prekerlik ve otoriterliğin koşulladığı, yoğun bir öğrenme alanı olarak konumlandırıyor. Bu çalışma ile önerdiğim çekişmeli temas pedagojisi kavramsallaştırması, farklı kimliklerin çekişme içinden kurduğu teması bir öğrenme ilişkisine çeviren mekanizmaları görünür kılıyor: Öğretileni çözme (unlearning), karşı-bilgi üretimi, etik-empatik konumlanış, rol ve kimlik geçişleri (ilk yardımcılık, koruma hattı, arabuluculuk vb.) ve sokak siyaseti okuryazarlığı bu mekanizmaların başlıcaları.

Prekerliğin pedagojik etkisi bulgular üzerinden çift yönlü okunabilir. Bir yandan güvencesizlik, işsizlik ve geleceksizlik, gençlerde “varoluşu sergileme” ihtiyacını ve karşı hegemonik öğrenmeye açıklığı artırarak mobilizasyonu tetiklerken, diğer yandan risk ve yıpranma, öğrenmenin süreklileşen kolektif kapasiteye aktarılmasını zorlaştırır. Bu yüzden öğrenme, programlı ve kurumsal bir müfredat yerine, anlık ve taktiksel biçimlerde gerçekleşir: İlk yardım örneğinde olduğu gibi pratik bilgi hızla içselleştirilir; fakat kalıcı örgütsel yapılara aktarımı kırılmalıdır.

Otoriterleşmenin pedagojik etkisi ise gençlerin siyasal alanda belirleyicilik kapasitesini daraltırken, yüksek yoğunluklu öğrenme anları yaratır. Siyasi baskı ve polis şiddeti, gençlerin protesto alanındaki birlik/adanmışlık kabiliyetlerini zayıflatabilir; fakat aynı zamanda refleksif dayanışmayı tetikleyerek, farklı kimlikler arasında kısa süreli taktiksel yakınsamalar üretir. Bu yakınsamalar, empati kurma, önyargıların çözülmesi, “öteki” ile güvenli işbirliği kurma gibi dönüştürücü öğrenme çıktıları verir. Katılımcı anlatılarında görülen “konum sorgulama”, “eleştirel ulusal kimlik”, “bakım etiği” ve “örgütlü olmanın önemi” bu çıktıları somutlar.

Bu çerçevede Saraçhane’deki pedagojik süreç üç katmanda okunabilir:

1. *Bilişsel katman*: Eşitsizliklerin fark edilmesi, hukuksuzluğun evrenselleştirilerek kavranması, korku/öfke/umut döngüsünün yönetimi.
2. *Uygulama katmanı*: Güvenlik, ilk yardım, mekân kullanımı, iç çekişmelerin düzenlenmesi gibi toplumsal hareket anlarına ilişkin somut becerilerin öğrenilmesi.
3. *İlişkisel katman*: Karşılaşmalar yoluyla empati, rol geçişi, kolektif aidiyetin kısmi ve geçici de olsa inşası.

Ancak bu pedagojik kazanımların kalıcı kolektif kapasiteye dönüşebilmesi için, parçalı öğrenmenin kurumsal ara yüzlere bağlanması gerekir. Prekerlik ve otoriterlik koşullarında bu bağ zayıf kaldığında, öğrenme kişisel dönüşüm düzeyinde yoğun, örgütsel süreklilik düzeyinde kırılabilir kalır. Çekişmeli temas pedagojisinin hangi koşullarda kurumsallaştığını inceleyen gelecek çalışmalar, özellikle toplumsal/siyasal kimlik kesitlerini dikkate alarak disiplinler arası ve karşılaştırmalı tasarımlarla desteklendiğinde, protesto sahasındaki geçici öğrenmelerin sürdürülebilir örgütlenme kapasitesine nasıl evrilebileceğine dair sistematik bir tablo çizebilir.

Çalışmanın ön bulguları, bu şekilde aynı zamanda gençliğin siyasal özneleşme süreçlerinin karmaşık doğasını ortaya çıkarmaktadır. Genç kuşakların politik kapasitesini anlayabilmek, onları tıpkı okul ortamında olduğu gibi siyaset ortamında da pasif alıcılar olarak konumlamak yerine, açık ya da örtülü görünimleri aktif siyasi özneler olarak görebilmek, özgürleştirici anlamları kendi çekişme deneyimlerinden ürettiklerini ve bu tutumları oldukça eşitsiz bir

toplumsal çerçevede gerçekleştirdiklerini duyumsamak, Türkiye toplumunun önemli bir bileşeni olarak gençleri anlayabilmek açısından çok önemli. Gençlerin siyasal konumlanışları ile ilgili geliştirilebilecek araştırmalar, bu durumda aynı zamanda araştırmacılar için de geleneksel siyasal katılım biçimlerini sorgulamayı ve eleştirel kuramları kullanmayı gerekli kılar.

Bu nedenle bu araştırma, gençlerin hegemonik baskılara karşı tepkilerini ve alternatif öznellik biçimlerini nasıl geliştirdiklerini incelemiştir. Bu doğrultuda odak, hegemonya, kolektif özneleşme ve eleştirel pedagoji kuramlarına yöneltmiştir. Bu çalışmanın ön bulguları, Saraçhane protestolarının sürekli bir kolektif siyasete dönüşmemiş olsa da gençler için güçlü bir siyasal deneyim, öğrenme ortamı ve özneleşme zemini sunduğunu göstermektedir. Bu deneyim, rejime yönelik eleştirileri derinleştirmiş, gelecekteki protesto pratikleri için yeni tahayyüller üretmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, henüz adı konmamış siyasal özneleşme biçimleri ve kolektiflik arayışlarına dair bir tartışma çağrısıdır.

Araştırma bağlamsal ve örneklem ölçeği açısından sınırlıdır. Katılımcıların sıklıkla referans verdiği milliyetçi görüşteki gençlerin anlatılarının örnekleme yansımamış olması, bulguların temsil gücü üzerinde kısıtlayıcı bir etki yaratmaktadır. Gelecek çalışmaların, bu kimliksel yapılanmayı amaçlı örnekleme ve karşılaştırmalı saha düzenekleriyle de kapsamı önerilir.

Kaynakça

- Akçay, Ü. (2021). Authoritarian consolidation dynamics in Turkey. *Contemporary Politics*, 27(1), 79-104.
- Akman, K. (2021). Türkiye’de Gençlik ve Siyaset: Gelecek İçin Nasıl Bir Katılım?. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 4(1), 157-181.
- Altınörs, G., & Akçay, Ü. (2022). Authoritarian neoliberalism, crisis, and consolidation: the political economy of regime change in Turkey. *Globalizations*, 19(7), 1029-1053.
- Arıkan, T. F. (2015). Informal Learning in 2013 Gezi Protests in Turkey. *International Journal of Educational Policies*. 9 (2), 53-62.
- Arslanalp, M., & Erkmen, T. D. (2025). Resistance under confinement: Resilience of protests and their limits in authoritarian Turkey. *Third World Quarterly*, 46(2), 170-192.
- Bayhan, V. (2013). Türkiye’de gençlik: Sorunlar, değerler ve değişimler. M. Zencirkıran (Ed.), *Dünden bugüne Türkiye’nin toplumsal yapısı* (s. 367–405). Bursa: Dora Yayıncılık.

- Bekmen, A. (2024). The parcelled state: a political and historical framework for the current intra-state crisis in Turkey. *Journal of Contemporary Asia*, 54(3), 502-522.
- Dönmez, P. E. (2020). Against austerity and repression: Historical and contemporary manifestations of progressive politicisation in Turkey. *Environment and Planning: Politics and Space*, 39(3), 512-535.
- Foley, G. (1999). *Learning in social action: A contribution to understanding informal education: Global perspectives on adult education and training*. St. Martin's Press.
- İstanbul Gençlik Araştırmaları Merkezi. (2025). Milliyetçiliğin dönüşümü ve 'genç' yüzleri: Vakalar, söylemler, analizler. İstanbul Gençlik Araştırmaları Merkezi. <https://www.genclikarastirmalari.org/post/milliyetciligin-donusumu-ve-genc-yuzleri>
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics* (Vol. 8). Verso Books.
- Lüküslü, D. (2015). Türkiye'de "gençlik miti": 1980 sonrası Türkiye gençliği (4. bas.). İletişim Yayınları.
- Özdemir, M. O., Metin Özcan, K. ve Üçdoğruk Birecikli, Ş. (2024). What makes Turkish youth NEET? *Journal of Youth Studies*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/13676261.2024.2446967>
- Seçkin, O. (2016). Social movements and adult learning: A story of the women in the environmental social movement in Turkey. İçinde A. E. Sandlin, B. D. Alfrey & C. M. Hill (Ed.), *Researching and transforming adult learning and communities: The local/global context* (s. 187-197). Sense Publishers.
- Tilly, C. ve Tarrow, S. (2015). *Contentious politics* (2. bas.). Oxford University Press.
- Yentürk, N. (2018). Gençlerin yaşamlarını çevreleyen alanlarda gençlik politikaları önerileri. İçinde N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemutlu (Der.), *Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları* (ss. 47-80). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları..